

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiae Ecclesiasticae Pars ...

HISTORIAE EC||CLESIASTICAE PARS || PRIMA, QVA CONTI-||NENTVR ||
Eusebij cognomento Pamphili Cæsareæ Palæ-||stinæ Episcopi lib. 10.||
Eiusdem de vita Constantini magni lib. 4.|| Oratio Constantini magni ad
sanctoru[m] cœtu[m].|| Oratio eiusdem Eusebij in laudem Constanti-||ni
magni ad trigesimum ...

Christopherson, John

[Köln], 1569

Epitome breue de Seruatoris Domini nostri Iesu Christi praeexistentia &
diuinitate. Cap. II.

urn:nbn:de:hbz:466:1-29861

di munus operam suam & diligentiam hactenus contulisse cognoui. Ea porro spes animo iniecta est, hoc ipsum, quod instituo, his qui eximiae & praeclaræ rerum gestarum cognitionis cupiditate ducuntur, summo emolumento futurum. Iam verò in illis libris, quos de temporum ordine conficiebamus, quanquam istas res breuiter strictimque percensimus, in hoc tamen opere, quod iam est in manibus, multò plenius easdem vberiusque explicare animus est. Atque ex Christi Seruatoris, vt dixi, œconomiae & diuinitatis *al. vel ho-
minum
captum
superat.* explicatione, quæ propter suum splendorem & excellentiam longè humanam eius naturam superat, orationis nostræ nascetur exordium. Etenim rerum in ecclesia gestarum historiam literis mandare ingressuro, altius aliquanto ex prima Christi ipsius œconomia initium necessariò repetendum est: propterea quòd diuiniore quadam appellatione, quàm plerisque videatur, ab illo dignati sumus.

*Epitome breuis de Seruatoris Domini nostri Iesu
Christi præexistentia & di-
uinitate.*

C A P. II.

CVM duplex sit in Christo natura, altera capiti humani corporis similis, qua Deus esse intelligitur, altera pedibus comparata, qua carnem paribus cum nostra carne affectionibus obnoxiam nostræ ipsorum salutis gratia induisse creditur, commoda certè eorum quæ sequuntur, explanatio sumi potest, si modò ex eo, quod in hoc sermone caput est, & quasi principatum obtinet, cursum totius historię de illo institutæ deducamus. Eo pacto etiam vetustas & amplitudo Christianæ religionis ab antiquis ductæ temporibus, his qui illam nouam atque peregrinam, nec prius quàm heri, aut nudius tertius in lucem emeruisse existimant, manifestò ostendetur.

Genus quidem, dignitas, ipsaq; Christi substantia, & natura nulla oratione poterunt plenè explicari: quemadmodum

A 2 Sacer

EVSEBII HISTORIAE

Iſa. 53. Sacer Dei ſpiritus in prophetarū prædictionibus inquit: „
 Generationem illius quis enarrabit? Nam neque patrem „
 quiſquam nouit, niſi filius, neque ipſum filium, prout am- „
 plitudo eius & dignitas poſtulat, quiſquam aliquādo no- „
 uit, niſi ſolus pater, qui genuit illum. Lumen verò, quod „
 ante mundi primordia eluxit, ſapientiam ſola mente com- „
 prehenſam, & ex patris ſubſtantia ante ſecula editam, vi- „
 uum Dei ſermonem, qui in initio erat cum patre, primum „
 & vnicum Dei germen ante omnem creaturam & opifi- „
 cium, ſiue ſubiectum oculis, ſiue eorū obtutum effugiens, „
 productum, ſummum immortalis & rationis participis „
 militiae, quæ in cælo eſt, imperatorem, magni conſilij an- „
 gelum, arcanae patris voluntatis adminiſtratorem, omniū „
 rerum, vnà cum patre opificem, totius vniuerſitatis, quæ „
 omnia complexu ſuo coercet, proximè & ſecundum pa- „
 trem auctorem cauſamq; germanum Dei filium & vnige- „
 nitum, rei cuiuſque ortum habentis dominum, Deum & „
 regem, qui dominationem pariter & principatum vnà cū „
 diuinitate, potentia & honore à patre accepit, quis extra „
 patrem ipſum verè animo & cogitatione complecti pote- „
 rit? Siquidem in arcanis ſacrarum literarum, quæ de illo „
Ioan. 1. traduntur, eloquijs, ſic ſcriptum accepimus: In principio „
 erat verbum, & verbū erat apud Deum: & Deus erat ver- „
 bum: hoc erat in principio apud Deum: omnia per ipſum „
 facta ſunt, & ſine ipſo factū eſt nihil. Quinetiam magnus „
 ille Moyſes, vtpote prophetarū omnium antiquiſſimus, „
 dum diuini ſpiritus inſtinctu vniuerſitatis coagmenta- „
 tionem & admirabilem fabricam deſcribit, iſtud præter- „
 eà docet. mundi effectorem & architectum omnium re- „
 rum Deum patrem, nulli alij, quam ipſi Chriſto, diuino ſci „
 licet & primogenito ſuo ipſius verbo, inferiorum natu- „
 rarum molitionem conſtructionemq; commiſiſſe: illumq; „
 cum eo quaſi communiter de hominis procreatione ſic „
Gen. 1. loquentem facit. Dixit enim Deus: faciamus hominem ad „
 imaginem & ſimilitudinem noſtram. Huic quoque ſen- „
 tentiæ alius propheta locuples teſtis accedit, in hymnis „
Pſal. 148 ſic diuinitus memorans: Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe man- „
 dauit & creata ſunt. Patrem & fabricatorem, vt ſummum „
 mediatorum nutu ſuo regio de rerum creatione præce- „
 pta tra-

pta tradentem, verbum autem Dei ab ipso secundum (idē dico, quod est à nobis manifestò prædicatum) paternis præceptis obtemperans inducit. Quod quidem omnes à primo fatu humani generis, quicumque singulari iustitiæ & pietatis amplitudine præstitisse dicuntur, vt magnus ille & insignis Dei famulus Moyses, vt Abraham, qui illū ætate antebat, eiusq; filij: vt prophetæ etiam puro synceroque mentis & intelligentiæ lumine illustrati, & quicumque denique postea probitate excellere videbantur, tum ingenuè agnouerunt, tum illi vt Dei filio debitum decus & venerationem impertierunt. Is vero, quò pium & sanctum illum cultum, qui patri debetur, abiecta inertia, studiosè propagaret, omnes homines ad patrem verò cognoscendum sedulò erudiuit. Fertur namque Dominum Deum in hominis naturalis speciei apparuisse Abrahamo, propter quercum Mambre confidenti: qui ex templo humi prostratus, licet hominem solum oculis cerne- ret, adorabat tamen, vt Deum, & supplex illum precaba- tur, vt Dominum. Fatebaturq; se minimè ignorasse, quis- nam esset, dum istis verbis illum affatus est, ad hunc mo- dum. Domine qui iudicas omnem terram, nunquid fa- cies iudicium? Quod si rationi minimè videtur consen- taneum, vel vt ingenita & immutabilis Dei patris omni- potentis substantia in hominis speciem conuertatur, vel vt mortalis alicuius viso atq; effigie oculos intuentium fallaciter præstringat, quinetiam si fieri nequit, vt sacræ literæ eiusmodi visiones falsò comminiscantur, quisnā, quæso, verè appellari, Deus ille & Dominus, qui iudicat omnem terram, & facit iudicium, in humana forma ac spe- cie apparens (cum nullo modo liceat eum Deum patrem primum totius mundi compagis auctorem & causam nū- cupare) quisnam, inquam, verè appellari poterit, præter solum illius verbum, quod omnes res æternitate sua ante- cesserit? Cuius etiam in psalmis mentio facta est: Misit verbum suum & sanauit eos, & eripuit eos de interitioni- bus eorum. Hunc porro proximè & secundum patrem Moyses Dominum apertissimè vocat his verbis. Pluit Dominus super Sodomam & Gomorrhā sulphur & ignem à Domino. Eundem quoq; in hominis figura rursus

Gen. 18.

Psal. 106

Gen. 19.

EVSEBII HISTORIAE

Gen. 23.

Iacob comparentem, eumque sic compellantem, (Non amplius vocabitur nomen tuum Iacob, sed Israel erit nomen tuum, quia inualuisti cum Deo) diuina scriptura Deum nominat. Quo quidem tempore Iacob etiam vocauit nomen loci illius, visionem Dei. Sic enim locutus est. Vidi Deum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. Quinetiam ne suspicari quidem fas est, visiones illas Deum representantes, quae sunt sacris literis proditae, angelis voluntati Dei inseruientibus, eiusque sedulo obeuntibus ministeria, attribuendas esse: quandoquidem cum quisquam ex istorum numero hominibus visus sit, non occultat sane scriptura, sed nominatim angelum, non Deum neque Dominum hominibus locutum esse asseuerat: Sicut infinitis scripturarum testimonijs est comprobatu perfacile. Iesus praeterea Moysis successor, cum cum non alia, quam humana forma ac specie sibi apparentem conspiceretur, utpote caelestium angelorum, archangelorum, sublimiumque potestatum duces, & cum patre virtute & sapientia ex aequo insignem, & in vniuersarum rerum regno ac principatu secundas a patre obtinentem, summum exercitus Domini imperatorem nuncupat. Itaque sic scriptum legimus: Factum est autem cum Iesus esset in Hiericho, ut sublatis oculis viderit hominem stantem contra se: in cuius manu gladius anceps districtus erat. Et accedens Iesus, dixit. Noster es, an aduersariorum? Et respondit illi: Ego summus dux exercitus Domini, iam veni. Iesus vero humi se in faciem prostravit, & dixit ei: Domine quid mandas seruo tuo. Et respondit summus Domini imperator ad Iesum. Solue calceamentum de pedibus tuis. Locus enim, in quo tu stas, locus sanctus est, & terra sancta est. Ex quibus verbis facile poteris intelligere, istum non diuersum fuisse ab illo qui Moysi responsa dedisset, Nam eisdem verbis de eo utitur scriptura. Vbi vidit Dominus, quod accedebat ad videndum, vocauit illum Dominus e rubo, dicens: Moyses, Moyses. Qui respondit: quid est? Et ait: ne appropinques huc. Solue calceamentum de pedibus tuis. Locus enim,

Iosue.

Secundas non dignitate, sed persona atque ordine.

Iosue, 5.

Secundas a patre obtinentem, summum exercitus Domini imperatorem nuncupat. Itaque sic scriptum legimus: Factum est autem cum Iesus esset in Hiericho, ut sublatis oculis viderit hominem stantem contra se: in cuius manu gladius anceps districtus erat. Et accedens Iesus, dixit. Noster es, an aduersariorum? Et respondit illi: Ego summus dux exercitus Domini, iam veni. Iesus vero humi se in faciem prostravit, & dixit ei: Domine quid mandas seruo tuo. Et respondit summus Domini imperator ad Iesum. Solue calceamentum de pedibus tuis. Locus enim, in quo tu stas, locus sanctus est, & terra sancta est. Ex quibus verbis facile poteris intelligere, istum non diuersum fuisse ab illo qui Moysi responsa dedisset, Nam eisdem verbis de eo utitur scriptura. Vbi vidit Dominus, quod accedebat ad videndum, vocauit illum Dominus e rubo, dicens: Moyses, Moyses. Qui respondit: quid est? Et ait: ne appropinques huc. Solue calceamentum de pedibus tuis. Locus enim,

Exod. 3.

Acto. 7. s. Stephanus et Angeli apparuisse in igne flammis vbi

Acto. 7. s. Stephanus et Angeli apparuisse in igne flammis vbi

enim, in quo tu stas, in ipso terra sancta est. Et dixit ei: Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Porro autem, quod substantia quædam fuerit ante mundi iacta fundamenta, verbum Dei & sapientia appellata, quæ quidem & vixerit, & extiterit, & Deo patri, architecto vniuersitatis, ad rerum omnium fragilium & caducarum confectioem inferuerit, præter eas rationes, quas suprâ posuimus, ipsam præterea sapientiam audire licet, propria persona per os Salomonis planissimè sic de se mysterio quodam memorantem: Ego Sapientia consilium, tabernaculum meum constitui: scientiam & intelligentiam ego aduocaui. Per me reges regnant, & potestates describunt iustitiam. Per me magnates summo honore decorantur, & per me tyranni terræ potiuntur imperio. Quibus etiam paulò post adiungit ista. Dominus constituit me in initio viarum suarum ad opera sua ante secula. Fundauit me in principio, ante, quàm terram crearet, prius quàm prorumperent fontes aquarum, priusquam montes stabilirentur: ante omnes colles genuit me. Cum pararet cælos, aderam illi. Et cum confirmatos poneret fontes sub cælo, eram penes illum disponens. Ego eram, cui adgaudebat. Quotidie autem iucundabar ante faciem eius in omni tempore, cum lætaretur orbe perfecto. Quocirca, quod Dei verbum ante omnia fuerit, quodque hominibus, si non omnibus, at nonnullis tamen olim visum sit, ista à nobis hoc tempore breuiter dicta sint.

Iam verò quid causæ sit, cur non sicut hac hominum ætate, sic etiam olim apud omnes homines, & apud omnes gentes sermone & prædicatione celebratus fuerit, hoc modò facillè planum fiet. Prisca & antiqua hominum ætas, Christi doctrinam sapientia sanè & virtute præstantissimam, nondum animo capere poterat. Primus namque homo in initio statim vitam eam, quam primo degebat in loco pleno voluptatis ac beatitudinis, neglecto diuino mandato, in hanc mortalem & caducam vitæ conditionem præceps decidit, atque adeo diuinas illas, quibus

caus

Pro. 8.

Ista Lactantius sic vertit, cuius verbis hoc loco vtor. lib. 4.

EVSEBII HISTORIAE

quondam fruebatur, delitias, cum ista execrabili terra cō-
mutavit. Qui verò erant eius satù editi, cum vniuersum
orbem terrarum sua multitudiue complessent, in dies
multò euadentes deteriores, beluinum quendam viuen-
di modum, & vitam haud vitalem omnes, vno & altero
excepto, sibi asciuerunt. Quinetiam neque ciuitatem fre-
quentare, neque reip. formam instituire, neque artes aut
scientias colere in animum induxerunt. Legum autem,
iudiciorum, virtutis præterea & philosophiæ ne nomen
quidem tenuerunt: vagis item & incertis sedibus inter
belluas dispersi in solitudine & locis desertis tanquam
agrestes & immanes homines vitam traduxerunt. Ratio-
cinandi & sermonis inter se conferendi facultatem è na-
tura fontibus haustam, mansuetudinis etiam semina ho-
minum animis mandata, prauitatis sua sponte susceptæ
exuberantia labefactantes, nequitia & maleficio cuiusq;
generis seipos totos tradiderunt: adeo vt nonnunquam
ipsi inter se sua corpora detestabili scelere polluerent: in-
terdum cæde mutua se è medio tollerent, aliquâdo homi-
nes crudeliter vorarent, nō raro cū Deo bellum gerere &
γίγαντομαχίας, id est gygantum prælia (quæ omnibus
in ore sunt) tentare, terram, interposito muro, cælo ad-
iungere in animo haberent: denique furore quodam im-
moderate importunæque arrogantia impulsis, ipsum Deū
omnium rerum rectorem de cælo deturbare molirentur.
Quos quidem istum inter ipsos vite modum & rationem
sequentes rerum omnium contemplator Deus, tanquam
sylum agrestem per vniuersam terram diffusam, diluijs
& incendijs adortus est. Fame continua, peste, bello, &
fulminum iactu eos cælitus succidit: atq; acrioribus sup-
plicij generibus, non aliter ac grauem quendam & maxi-
me difficilem animorum morbum, penitus reprimere la-
borauit. Tandem verò cum parum abesset, quin vitiosi-
tatis & peccandi libido in omnes grassata, se exaturasset,
cumq; tanquam grauis quædam & intoleranda ebrietas
quandam quasi cæcitatatis noctem & tenebras cuiusque fe-
rè mentis aciei offudisset, primogenita & vnica Dei sapi-
entia, ipsum videlicet Dei verbum, quod ante omnium
rerum erat originem, incredibili quodam amoris ardore
erga

erga humanum genus incensum, interdum per angelos hominibus in terra vitam degentibus apparuit, interdum per se (quippe salutaris Dei potentia est) vni & alteri ex priscae ætatis viris, qui ipsum summo pietatis studio complectebantur, non aliter quàm humana forma (aliter enim haud fieri poterat) perspicuè visus est. Et vbi iam ab istis viris semina pietatis per hominum multitudinem sparsa essent, & gens integra studio pietatis dedita, ex illis vetustissimis Hebræis orta fuisset, Deus hisce in ingentem multitudinem concrefcentibus, cum adhuc in pristinis vitæ institutis ætatem degerent, per prophetam Moysen sacerdotum initiationes, non illas quidem euidentes & eximias, sed imagines & symbola sabbati cuiusdam mystici ac circumcisionis, aliarumq; arcanarum & opertarum præceptionum formulas tradebat. Cum autem lex data Hebræis inter illos quasi clara voce diuulgata esset, & ab eisdem iam tum deducta, per omnium hominum cogitationes instar flatus odoriferi permeasset, cumque propter mansuetissimas legumlatorum & philosophorum vbiq; commentationes ac præcepta, agrestis illa & immanis feritas in plerisque gentibus insita, in suauem morum facilitatem conuersa fuisset, cum deniq; pace tranquilla & arcta amicitiae consociationisq; colligatione vtrò citroq; homines inter ipsos deuincti essent, tum omnibus mortalibus vniuersisque gentibus per totum orbem terrarum diffusis quasi iam præparatis, & ad Dei patris cognitionem percipiendam idoneis, ille ipse virtutum magister, primis sui in omnibus bonis exequendis minister obsequens, diuinum & cæleste Dei verbum, & propter humani corporis, quam induebat, substantiam, nihil à nostra natura discrepans, cum Romana resp. primum ab imperatoribus regi cœpta est, mundo ostendit sese: taliaq; tum edidit, tum perpessus est, qualia prophetarum oraculis verè & appositè responderunt: quæ quidem non solum hominem pariter ac Deum, admirabilium operum artificem, in hunc mundum immigraturum, omnibusq; gentibus patris augustè sancteq; colendi præceptorem & magistrum futurum, verumetiam mirificam eius ortus rationem, & nouam doctrinam, res gestas summa admiratione dignas, mortis

EVSEBII HISTORIAE

Dan. 7.

præterea modum & formam, ex mortuis resurrectionem
& ad extremum, gloriosum & diuinum in caelos reditum
manifestè prædixerunt. Illius porrò regnum in extremo
seculi æuo futurum, Daniel Propheta diuini spiritus in-
finctu præuidens, sic tandem cælesti numine afflatus, Dei
visionem planius quidem certè, & propius ad captum hu-
manum describit. Aspiciebam, inquit, donec throni po-
siti erant, & antiquus dierum sedebat. Vestimenta eius
candidum sicut nix, & capilli capitis eius, vt lana munda.
Thronus eius flâma ignis, rotæ eius ignis accésus, fluuius
igneus præceps labitur corâ illo. Millia milliû ministrât
ei. Tribunal loco collocauit, & millia millium assistebant
ei, & libri aperti sunt: & paulo post. Aspiciebam, in-
quit, & ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis ve-
niens vsque ad antiquum dierum perrexit, & in conspe-
ctu eius oblatus est, & illi datum est imperium, honos
& regnum & omnes populi, tribus linguæ illi inferuent:
potestas eius, potestas æterna, quæ non transibit. Et re-
gnum illius non corrumpetur. Ista planè non in a-
lium, quàm in nostrum seruatorem & Deû verbum, quod
fuit in principio apud Deum, quodque propter huma-
nam carnem, quam extrema mundi ætate assumpsit, filius
hominis dicebatur, euidenter referri possunt. verû cum
in proprijs commentarijs, qui a nobis de domino nostro
Iesu Christo editi sunt, prophetica oracula, exquisitè
collegerimus, & ea, quæ sunt de eo tradita, certioribus
argumentis confirmauerimus, his quæ sunt a nobis expli-
cata, erimus in præsentia contenti.

*Quod Iesu & ipsum Christi nomen, ab initio & notum
fuit, & in honore habitum apud diuinos
Prophetas.*

CAPVT tertium.

Ipsum nomen Iesu atque adeò Christi, etiam apud illos
vereres Prophetas, quos Deus charos habebat, magno
in honore & reuerentia fuisse, iam explanandi se-
fert